

Traducerea expresiilor idiomatice grecești (dificultăți și soluții):

Ștefan DUMITRU*

<https://doi.org/10.52744/AUCSFLSA.2024.01.17>

Abstract

În articol prezint, într-o ordine marcată de interdependență logică, dificultățile pe care le comportă traducerea expresiilor idiomatice grecești în limba română. Am identificat astfel două mari categorii de dificultăți: de recuperare totală a sensului și a diferitelor conotații în limba-bază, respectiv de transpunere fidelă a lor în limba țintă. Relevanța rezultatelor derivă pe de o parte din structura băncii de date consultată (peste cinci mii două sute de îmbinări lexicale cu statut idiomatic), pe de alta din raportarea la un obiectiv concret: identificarea celui mai adecvat echivalent, prin respectarea unor principii precum forma internă, palierul stilistic, nivelul de limbă (colocvial sau literar). Consultarea contrastivă a contextelor de ocurență, a dicționarelor de specialitate, a traducerilor existente, selectarea celui mai adecvat echivalent dintre numeroasele sinonime idiomatice potrivit criteriilor anunțate în introducere, clarificarea contextelor de apariție prin consultarea instrumentelor de lucru corespunzătoare sunt soluțiile pe care le propun în vederea depășirii dificultăților evidențiate.

Cuvinte-cheie: Expresii idiomatice, (tipuri de) dificultăți de traducere, strategii de traducere, soluții depășire dificultăți

1. Introducere

În articolul de față îmi propun să prezint principalele tipurile de dificultăți pe care le comportă traducerea expresiilor idiomatice grecești în limba română. Prin tematică și metodele de cercetare subiacente el se înscrie în tradiția studiilor consacrate modalităților de transpunere a expresiilor idiomatice din diverse limbi moderne (engleză, franceză, germană, rusă spre exemplu), completând-o (prin confirmare ori prin nuanțare, după caz) cu concluziile personale ale unei investigații corespunzătoare în limitele lexicului limbii grecești moderne.

* Universitatea Națională de Apărare «CAROL I», Facultatea de Securitate și Apărare, Departamentul Comunicare Strategică, Publică și Interculturală, stephanosrom@yahoo.com.

Experiența redactării, în calitate de autor, a unui dicționar grec-român ce conține mai mult de cinci mii două sute de expresii idiomatice grecești în uz a constituit o piatră de încercare, în sensul că m-a confruntat cu necesitatea de a gestiona variatele problemele pe care le ridică traducerea unor astfel de îmbinări în limba română. Cum este și firesc pentru un popor cu o istorie militară atestată documentar de peste trei mii cinci sute de ani, cum e cel grec, corpusul include și numeroase expresii aparținând respectivului domeniu lexical; interesat de semnalarea chestiunilor tehnice cu aplicare generală (atât sub raportul dificultăților concrete, cât și a soluțiilor corespunzătoare) m-am ocupat în special de îmbinările ce acoperă domeniul lexical al războiului, al conflictelor armate, al siguranței. Surprinzător, atari îmbinări pot fi aduse cu succes ca exemplu pentru cele mai multe dintre chestiunile tehnice semnalate.

Demersul lexicografic nu a fost facil⁹⁰, dat fiind obiectivul final al întreprinderii: transpunerea cât mai fidelă a îmbinărilor lexicale din toate punctele de vedere (semantic, stilistic, pragmatic, socio-lingvistic, al formei interne⁹¹, în unele cazuri chiar și sintactic, acolo unde a fost posibil), găsirea unui echivalent cât mai apropiat de tiparul din limba-bază. În această încercare m-am raportat la cele trei „legi” concrete formulate de Tyler (Bantaș & Croitoru, 1998, 13)⁹² și, în ultimă instanță, la idealul *transsubstanțializării*, adică al transferului din limba-bază în limba-țintă „al întregului univers de idei și sentimente al originalului” (idem, 17). Precizez că, raportându-mă la acest deziderat, în cele mai multe cazuri (statistic, peste 95%) am identificat un echivalent idiomatice (total sau măcar parțial). Procentul mare se poate explica fie prin faptul că expresiile corespunzătoare din limbile greacă și română reflectă o viziune identică (sau măcar similară) a celor două popoare asupra lumii, fie în existența unor împrumuturi ce au avut loc și la acest nivel (direct sau prin intermediul unei limbi intermediar, începând cu secolul XVI). Aceasta apare a fi rațiunea existenței în limba română a unor corespondente perfecte:

(1) (a) *κάνει τον αστυνόμο*
a face pe polițistul

---

⁹⁰ Dificultatea traducerii expresiilor idiomatice este confirmată de numărul uriaș de cercetări consacrate subiectului. Pentru cazul particular al expresiilor idiomatice grecești trimitem la lucrări reprezentative precum Χιώτη (2010), Σελλά (1993), Παριανού (1998), Γαλαντόμος (2008), Ελπίδα (2021) (cf. bibliografia).

⁹¹ Conceptul se referă la reprezentarea iconică ce stă la baza expresiilor, reprezentare activată automat în conștiința lectorului sau a utilizatorului.

⁹² Potrivit lui, o traducere trebuie să transpună în totalitate ideile originalului, să fie, din punct de vedere stilistic, cât mai aproape de acesta și să *curgă* firesc, ca și cum ar fi redactat în limba-bază.

- (b) *στέλνει στο απόσπασμα*
a trimite în fața plutonului (de execuție)
(c) *γελάει κάτω από τα μουστάκια του*
a râde pe sub mustăți

sau aproape identice:

- (b) *περνάει στην άμυνα*
a bate în retragere (litt. trece în apărare)
(c) *αστράφτει και βροντάει*
tună și fulgeră
(d) *γίγαντας με πήλινα πόδια*
uriaș cu picioare de lut
(e) *κομίζει γλαύκα εις Αθήνας*
a vinde castraveți grădinarului

Pentru confirmarea acestor ipoteze am selectat expresii din câmpuri semantice cât mai variate (om și aspecte legate de existența sa precum: viață cotidiană, viață spirituală, datorii și obligații, ocupații, relații interumane, raporturile cu divinitatea etc.). Se poate observa însă o polarizare determinată de gradul de generalitate al sensului: pentru cele cu sens tehnic pronunțat și cu largă aplicabilitate în uz (exemplul c mai jos) am optat, în procesul traducerii (prin calc), pentru păstrarea *tale quale* a formei interne; pentru cele care, pe lângă sensul global, prezintă și conotații motivate contextual (a și b) am preferat pentru procedee mai laxe, precum modularea:

- (2) (a) *έγινε Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος*
a fost ceva de nedescris (litt. a avut loc cel de-al doilea război mondial)
(b) *έγινε της Κορέας*
a fost vai și-amar, a fost jale
(c) *το θέατρο του πολέμου*
teatru de război

Obiectivele prezentei cercetări sunt două: pe de o parte semnalarea *tipurilor* de dificultăți de traducere (demers util în perspectiva redactării unor principii generale de traducere a expresiilor idiomatice specifice limbilor de origine indo-europeană și de tip flexionar în uz pe teritoriul Europei), pe de alta propunerea unor *metode* concrete de depășire a acestora. Metoda de lucru a constat în selectarea, dintre diversele tehnici de traducere directă (împrumut, calc, traducere literală) sau indirectă

(modulație, transpoziție, echivalență, adaptare) celei mai adecvate deservirii scopului precizat în introducere.

2. Studiu de caz

Dintre expresiile idiomatice care nu ridică nici un fel de probleme, cele mai multe sunt de origine cultă (prin apartenența la stil), moștenite sau împrumutate de neogreacă din greaca veche, respectiv împrumutate de română din aceeași sursă ori din neogreacă și păstrate ca atare. O sursă bogată o constituie textele vetero – sau neotestamentare. Tradiția culturală comună face ca ele să fie cel mai ușor de identificat și de transpus (cel mai adesea prin calc, în cazul textelor sacre, fapt datorat prestigiului sursei și principiului, explicabil prin motive religioase, neschimbării *nici unei iote*):

(3) (a) *σπέρνει ζιζάνια*

a semăna zâzanie (a crea condițiile necesare declanșării unui conflict)

(b) *γίγαντας με πῆλινα πόδια*

uriaș cu picioare de lut

În astfel de situații, traducătorul nu întâmpină mari dificultăți. Un orizont cultural bogat și nuanțat, dublat de o bună cunoaștere a literaturii populare ori a folclorului îl va ajuta să identifice cele mai adecvate corespondente. Același lucru va surveni în cazul posibilelor creații paralele (statut greu de demonstrat la acest nivel al lexicului), situație în care efortul de găsire a echivalentului optim va fi minim.

Pe de altă parte, situațiile în care am întâmpinat dificultăți de redare în limba română a construcțiilor cu caracter idiomatice sunt numeroase și variate. Complexitatea lor, faptul că traducerea lor este (și se impune a fi) determinată „de contextul lingvistic, cultural și situațional” (Bantaș & Croitoru, 1998: 45) justifică existența acestei realități. De bună seamă că aceleași dificultăți survin în toate încercările de transpunere a respectivelor îmbinări lexicale în alte limbi. În cele ce urmează le prezentăm pe cele pe care le-a comportat traducerea în limba română a corpusului amintit; din rațiuni de claritate metodologică, le organizăm pe tipuri:

2.1. Dificultăți de stabilire a caracterului idiomatice

Primul și cel mai important tip de dificultate, prin aceea că guvernează, prin condiționare, existența tuturor celelalte tipuri, îl reprezintă stabilirea statutului idiomatice al îmbinărilor. Demersul se realizează în primul rând prin raportare la criteriul non-compoziționalității semantice și se confirmă prin aplicarea celorlalte

filtre: caracter non-analizabil, caracter metaforic, opacitate semantică, lexicalizare, convenționalitate, încălcarea regulilor combinatorii la nivel sintactic; mai simplu și mai clar, pentru a fi idiomatică (pentru a avea sens idiomatic) o expresie trebuie să îndeplinească o condiție fundamentală, anume aceea de a nu i se putea deduce sensul din suma sensurilor cuvintelor componente. Următoarele exemple ilustrează contrastiv cele două posibile situații (de compoziționalitate și, respectiv de non-compoziționalitate): „Έχοντας περικυκλωθεί από τους συμπαίκτες του, ο Πορτογάλος έπεσε στα γόνατά του σε μια στάση που θύμιζε μουσουλμανική προσευχή, με την εικόνα αυτή να κάνει τον γύρο του διαδικτύου” (“Înconjurat de coechipieri, jucătorul din Portugalia a căzut în *genunchi*, într-o atitudine similară unei rugăciuni musulmane, imagine care a făcut înconjurul lumii”)⁹³ și „Η Αμερική έπεσε ξανά στα... γόνατά μας” (“America a căzut în *genunchi* în fața noastră”)⁹⁴. După cum în primul exemplu sensul propriu (compozițional) al expresiei este evident, întrucât ni-l putem imagina fără prea mare efort pe jucătorul portughez (unii suporterii l-au văzut cu ochii lor) îngenunchind, în cel de-al doilea, expresia ce ne interesează are sens metaforic, de vreme ce nu este posibil ca America să facă aceeași mișcare. În această situație, stabilirea tipului de sens se face prin analiza atentă a contextului urmată de verificarea gradului de concretețe ori a amprentei metaforice a îmbinării lexicale.

2.2. Dificultăți de stabilire a sensului corect și complet

Ele se datorează unor multipli factori:

a) *Non-compoziționalității elementelor componente* și sensului complet arbitrar al îmbinării. Spre exemplu, dacă în expresiile *έγινε της Κορέας* (*a fost vai și-amar, a fost jale*), (*είναι*) *Άγγλος στα ραντεβού του* (*punctual ca un ceasornic*) conotațiile etnonimelor permit într-o bună măsură deducerea sensului, în expresiile *βάρεσε κανόνι* (*a da faliment*, litt. *a detona un tun*), *λέει το νερό νεράκι* (*a avea arșiță în gât*, lit. *apei îi spune arică*), *έγινε περδίκι* (*a se pune pe picioare*, litt. *s-a făcut potârniche*) ή *σπάει καρύδια* (*a depăși orice limită*, litt. *sparge nucii*) nici sensurile cuvintelor componente, nici suma acestora nu permit deducerea sensului global. Impasul se depășește prin utilizarea contrastivă a dicționarelor generale și speciale ce înregistrează sensul corect, idiomatic, perpetuat prin tradiție lexicografică. Analiza, de asemenea contrastivă, a cât mai multor contexte de uz face posibilă și detașarea nuanțelor și conotațiilor de natură stilistică sau pragmatică. Parcurgerea contextelor de uz

⁹³ (trad. aut.).

⁹⁴ (trad. aut.).

constituie metoda de confirmare (foarte rar, de infirmare) a sensurilor înregistrate de lexicoanele specializate.

b) *Sensului metaforic al elementelor componente*. Cele mai multe expresii (ex. *κάνει γυμνάσια σε κάποιον* – a face cuiva zile fripte, litt. face exerciții militare cu cineva, *ανάβουν τα λαμπάκια του* – a-și ieși din minți, litt. i se aprind beculețele, *τρώνει τον άμπακο* – a-și pune burta la cale, litt. mănâncă abacul) au sens metaforic, prin urmare solicită imaginația traducătorului, a cărui misiune este de a le decoda corect, ținând cont de conotațiile culturale contextuale și de a găsi cel mai adecvat corespondent în limba-țintă. Păstrarea figurilor de stil reprezintă un deziderat în raport cu obiectivele menționate în introducere.

c) *Existenței conotațiilor (de natură istorică, literară, religioasă, afectivă etc.)*. În expresii precum *κάνει κάποιον Τούρκο* – a scoate pe cineva din răbdări, litt. face pe cineva turc, *έγινε της Κορέας* – a fost vai și-amar, *εμείς οι Βλάχοι όπως λάχει* – cum s-o nimeri, litt. noi, vlahii, cum s-o nimeri, *τον έκανε Παναγία* – a ruga cu cerul și pământul, litt. l-a făcut Maica Domnului, *κάτι τρέχει στα γύφτικα* – de-aia nu mai plouă, litt. ceva se întâmplă în țigănie, cuvintele-cheie sunt reprezentate de substantivele proprii și de etnonimele ce trimit la popoare sau ființe la care grecii se raportează (direct ori indirect) într-o manieră marcată de un specific cultural pregnant, care le deșteaptă trăiri ori sentimente particulare întrucât imaginile cu care sunt asociate sunt înrădăcinate adânc în mentalul colectiv (turcii le amintesc de eternul conflict interetnic, de eterna luptă de eliberare și de idealul libertății – valoare cardinală pentru poporul grec – iar Maica Domnului deșteaptă sensibilități și trăiri vibrante datorită credinței ortodoxe seculare). O situație particulară o prezintă expresia *έγινε της Κορέας* (a fost vai și-amar), intrată cu siguranță recent în limba greacă, cu toate conotațiile legate de experiențele cumplite ale războaielor intestinale și ale situației sociale din zona respectivă. Misiunea traducătorului este înțelegerea corectă a modului în care grecii se raportează la respectivele entități iar utilizarea dicționarilor de simboluri culturale ori familiarizarea cu articole științifice ce tratează raporturile lor cu alte popoare ori evoluția sentimentelor religioase, dinamica credinței oamenilor simpli din popor pot constitui soluții eficiente ce de depășire a respectivelor probleme.

d) *Polisemantismului*. De regulă, expresiile idiomatice au un singur sens. Cele cu două accepțiuni sunt puține la număr (până într-o sută) în cadrul corpusului menționat: *τα έφτιαξε με κάποιον* – a) a face pace cu cineva, b) a se împrieteni cu cineva; *έχασε τ' αβγά και τα καλάθια* – a) a ajunge la sapă de lemn; b) a i se tăia cărările. Cele cu trei sensuri sunt rarissime (numărul lor nu depășește zece, în aceleași limite): *έφαγε τον αγλέουρα* – a) a mânca cât șapte; b) a da gaură (a delapida); c) a spânzura

banii; βγάζει τ' άντερά του – a) a se răsti la bocanci, b) a-și scuipa veninul, c) a-și umple buzunarele. Redactarea bazei de date mi-a învederat faptul că cele mai multe dicționare (generale ori speciale) nu înregistrează decât unul dintre cele două sau trei ale expresiilor de acest tip; criteriul selectării lui îl reprezintă frecvența, astfel încât în sursele menționate apare notat cel mai des întâlnit, cel mai răspândit. Cei mai minuțioși lexicografi (Kriaras, Charalambakis, Georgakas) înregistrează expresii cu două sensuri. Ce trebuie să facă traducătorul ori lexicograful în acest context? Pe baza dicționarului existente (de preferat în formă electronică), verifică respectivele sensuri în cât mai multe contexte, la diferite paliere ale limbii (colocvial, beletristic) comparând ulterior atât contextele, cât și sursele, prin încrucișare. O dificultate similară cu o soluție corespunzătoare, de asemenea similară, o constituie expresiile-paronime; puținele exemple prezintă variații în ce privește topica elementelor componente, persoana sau timpul verbului: *χαλάει ο κόσμος (totul s-a făcut una cu pământul) – χαλάει τον κόσμο (a se face luntre și punte) – ο κόσμος να χαλάσει! (de-ar fi să piară lumea!).* Nuanțele semantice fine ce fac deosebirea între ele reclamă o atenție particulară.

e) *Prezenței, printre lexemele componente, a unor elemente mai puțin cunoscute, precum:*

- substantive proprii ce trimit la diverse realități ori detalii istorice (*χορεύει το χορό του Ζαλόγγου – a se afla pe marginea prăpastiei; πήγε η ψυχή μου στην Κούλουρη – a-i îngheța sângele în vine*), geografice (*τα έκανε γης Μαδιάμ – a întoarce totul cu susu-n jos*), culturale sau de altă natură (*έγινε Άκι Μπούα στην τρεχάλα – a avea aripi la picioare*).

- cuvinte specifice limbii culte (katharevusa): *υπερβαίνει τα εσκαμμένα (a sări calul), πνέει μένεα (a nu vedea lumea înaintea ochilor), (είναι) μη μου άπτου (mimoză pudică), θέτει τον δάκτυλον επί τον τύπον των ήλων (a pune degetul pe rană)*

- arhaisme, cuvinte rare: *στήνω καρπούλι (a șede ca lupul la răspântii), σηκώνει μπαϊράκι (a se ridica la luptă)*

- elemente cu ocurențe limitate la expresiile idiomatice: *το ρίχνω στο σορολόπ (a pune la dosar), τρώω τον αβλέμονα (a mânca cât șapte)*

- xenisme: *αμέτι μουχαμέτι (mort-cort), τον έκοψε η λόρδα (a i se lipi coastele de pânțele)*

- elemente lexicale intraductibile, interjecții: *άρες μάρες (vorbe-n vânt), εξώλης και προώλης (pui de lele), κάνει κρα για κάτι (a duce jindul)*

În fiecare dintre situațiile de mai sus se dovedește utilă consultarea dicționarului consacrate, a glosarelor, dar mai cu seamă a dicționarului specializate pentru fiecare nivel lexical. Documentarea cu privire la contextul (istoric, de exemplu) de apariție al unei expresii (la care trimit cuvântul de bază) contribuie la înțelegerea corectă a conotațiilor ei. În

același timp, același demers poate contribui de asemenea la soluționarea ultimului tip de dificultate menționat în cele ce urmează.

Un caz aparte îl prezintă expresiile idiomatice cu ocurențe în opere literare consacrate: stabilirea (ori confirmarea) sensului și conotațiilor respectivelor îmbinări este facilitată de utilizarea în paralel a dicționarelor bilingve, dar și a diferitelor traduceri existente (fie în ediții succesive aparținând aceluiași traducător, fie în ediții diferite, aparținând la traducători diferiți).

2.3. Dificultăți de identificare a celui mai adecvat echivalent

În linii generale, acestea sunt strâns legate și decurg logic din demersul de stabilire a sensului corect al expresiilor idiomatice. Prezentul context se pretează aplicării metodei comparative și a celei de selectare a echivalentului adecvat; munca traducătorului poate fi, în acest punct, îngreunată sau facilitată de tradiția lexicografică existentă în cultura de la care se revendică în actul traducerii: o tradiție lexicografică solidă ilustrează respect față de studiul limbii, și, în consecință, față de cultura respectivă. Din fericire, lexicografia românească idiomatice este una bogată, variată, bine organizată tematic și pe niveluri de limbă, astfel încât traducătorul poate proceda cu folos la alegerea celui mai bun corespondent dintr-o variată gamă de sinonime. O condiție esențială identificării lui este respectarea, pe cât posibil, a criteriilor (și etapelor) menționate anterior și acordarea unei atenții particulare sensului și formei interne a expresiilor. Din cele trei principii stabilite de K. Klaudy (*apud* Nagy, 2020: 108), adecvarea la norma limbii și la cultura-țintă, explicitarea și principiul normei de traducere, primele două constituie deziderate constante în demersul identificării.

Ținând cont de aceste considerente, a fost posibil să ajung la următoarele rezultate:

a) De cele mai multe ori am găsit echivalente idiomatice perfecte semantic, inclusiv în domeniul lexical al expresiilor cu termeni din terminologia militară (chiar și modernă): *έπεσε σαν μπόμπα* – a căzut ca o bombă, *καλεί κάποιον υπό όπλα* – a chema sub arme, *ανοίγει πυρ* – a deschide focul, *(στέλνει) από τον Άννα στον Καϊάφα* – a trimite de la Ana la Caiafa, *γδύνει με τα μάτια* – a dezbrăca din priviri, *βάζει το χέρι του στη φωτιά* – a băga mâna în foc, *το ζωνάρι της Παναγίας* – brâul Maicii Domnului, *έχασε τη μάχη με το θάνατο* – a pierde lupta cu moartea.

b) La fel de frecvent am identificat echivalente parțiale pentru o sumă de expresii, de bună seamă și din domeniul militar: *ούτε με σφαίρες* – nici în ruptul capului, *τον πήραν τα σκάγια* – a ajunge în bătaia puștii, *μπρος γκρεμός και πίσω ρέμα* (între ciocan și nicovală), ajutat, de bună seamă, de existența unui model livresc de tipul *μεταξύ σφύρας και*

ἀκμονος (având același sens cu expresia în română); tot astfel – pentru *είναι κινέζικα για μένα* (*a vorbi turcește*), *βάζει κάρβουνα στο κεφάλι του* (*a-și aprinde paie-n cap*). Existența unor echivalente parțiale (din punct de vedere al formei interne), dar totale (din punct de vedere semantic) se poate datora, excluzând împrumutul, apartenenței celor două popoare la mentalitatea similară de tip balcanic, la un tipar similar de gândire tributar contactului diacronic dintre cele două civilizații, greacă și românească.

c) În câteva situații (statistic, cu totul izolate) a fost imposibilă găsierea unui echivalent idiomatice. Expresii precum *οδηγίες προς ναυτιλλόμενους* (*indicații prețioase*, litt. indicații către marinari), *κόκκαλα έχει ο καφές*⁹⁵; *τζιτζικας ελάλησε, μαύρη ρώγα γυάλισε*⁹⁶, *μπήκε ο καλόγερος στο φαί*⁹⁷, *όρσε, γαμπρέ, κουφέτα*⁹⁸. Existența acestei stări de fapt rezidă în *Weltanschauung*, în maniera unică în care omul grec receptează realitatea imediată, mediul înconjurător, anumite evenimente din universul imediat, viața, în general. În aceste cazuri am procedat la explicarea cât mai clară a sensului, la precizarea conotațiilor, oferind detalii cât mai numeroase cu privire la contextul de uz ori la funcțiile expresiei în economia actului de comunicare concret. În alte situații, încercând să identific în spațiul cultural românesc situații similare celor surprinse de anumite expresii, am recurs în mod necesar la principiul tehnic al *adaptării* în actul traducerii: spre exemplu, am corelat legenda evocată de expresia (ancorată în spațiul cultural grecesc precum și în mentalitatea omului grec) *σαν της Άρτας το γεφύρι* cu una similară legată de întemeierea Mănăstirii Argeșului⁹⁹.

2.4. Dificultăți didactice

Complexitatea expresiilor idiomatice atrage după sine tratarea lor în mod corespunzător în plan didactic, context în care este recomandată abordarea tuturor celor expuse mai sus, în lumina celor două demersuri: de reconstituire a sensului corect idiomatice și de identificare a celui mai adecvat echivalent. Pentru fiecare tip de dificultăți se dovedește a fi utilă prezentarea cât mai multor exemple de contexte de uz, atât în limba

⁹⁵ Expresia face referire în mod ironic la o mâncare sau la o băutură ce întârzie în mod nejustificat a fi servită ori la situații în care se așteaptă realizarea a ceva ce întârzie a se materializa, aprox. *mai durează mult?*, *acum s-a dus să o culeagă?*, *acum o plantează?*

⁹⁶ Îmbinarea desemnează sosirea verii.

⁹⁷ Sens *s-a ars mâncarea*.

⁹⁸ Având conotații ironice, frazeologismul exprimă obiecția cuiva cu privire la cuvintele unei persoane, ori la cineva care nu și-a atins scopul întrucât a procedat nechibzuit, aprox. *să fii tu sănătos!*, *vezi să nu!*, *vai de capul tău!*

⁹⁹ Ambele legende au funcție de întemeiere, fiind legate de ridicarea unei construcții doar în condițiile sacrificării unei ființe vii.

greacă, cât și în română. Parcurgerea lor permite detașarea tuturor conotațiilor, iar coroborarea acestora este etapa premergătoare reconstituirii sensului complet în limba-țintă. Explicarea, acolo unde este posibil, a contextelor ce vor fi prilejuit apariția unei expresii adaugă culoare actului didactic prin informațiile noi din varii domenii (istorie, obiceiuri și datini, geografie, viață cotidiană), făcându-l mai atractiv. Utilitatea raportării la cele două tipuri de context (de apariție și de uz) a fost, de altfel intuită în bibliografia de specialitate (Ieronimaki, 2018: 50). În același timp, este binevenită încurajarea studenților în demersurile proprii de documentare, în fișarea a cât mai multe contexte de uz cu observații de natură lingvistică (stil, vocabular, funcții pragmatice etc.) și în activarea propriei imaginații în demersul de găsire a echivalentelor adecvate.

3. Concluzii

Sub raport semantic, expresiile idiomatiche constituie un fenomen lingvistic *sui generis*, a căror cercetare constituie un domeniu aflat la intersecția științelor care studiază limba (morfologia, sintaxa, topica, semantica, lexicologia, lexicografia, stilistica) dar și istoria (inclusiv a mentalităților), psihologia, sociologia, filozofia. Având poezia lor, ele generează multiple dificultăți de transpunere dintr-o limbă în alta; strâns legate logic între ele și decurgând la fel de logic unele din altele, cele mai multe pot fi depășite doar în condițiile reconstituirii, de către traducător, a contextul în care s-au format, a evoluțiilor semantice și a etapelor istorice în care au căpătat diferitele tipuri de conotații ce le completează sensul global. Cum este firesc, unele dintre ele nu au corespondent perfect în limba-țintă, întrucât constituie produse genuine ale unui context cultural și mental ce poartă o amprentă prea specifică, irepetabilă în unicitatea și poezia ei. Dincolo de temeinicia cunoașterii celor două limbi, în acele situații traducătorul este dator pe de o parte să explice în detaliu sensul, să facă cunoscute conotațiile și funcțiile ce le dețin în contextul de uz, pe de altă parte să lase lectorului libertatea de a propune el însuși soluții de echivalare. Va căuta în permanență să se raporteze la acea formă ideală de transpunere care să lase cititorului impresia lecturii unui text scris în limba sa vernaculară. Consider că este singura metodă de sensibilizare a lui. În același timp, în unele situații, unicitatea limbilor în general, dar mai ales a limbii grecești, îl va determina să se resemneze și să se recunoască a fi, în contextele respective, un *tradittore*.

Bibliografie

- Bantaș, A. & Croitoru, E. 1998. *Didactica traducerii*, București, Teora.
- Berikashvili. S. 2015. „Η διαπολιτισμική μεταφραστική προσέγγιση των ιδιωτικών εκφράσεων (με βάση ιδιωτικές εκφράσεις από το μυθιστόρημα του Νίκου Καζαντζάκη Ο Χριστός Ξανασταυρώνεται”, In *Ε΄ Ευρωπαϊκό Συνέδριο Νεοελληνικών Σπουδών της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Νεοελληνικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη, 2-5 Οκτωβρίου 2014: Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στον ελληνικό κόσμο (1204-2014): οικονομία, κοινωνία, ιστορία, λογοτεχνία*, Αθήνα, Ευρωπαϊκή Εταιρεία Νεοελληνικών Σπουδών, 527-541.
- Γαλαντόμος, Ι. 2008. *Η διδασκαλία των μεταφορών και των ιδιωτισμών της νέας ελληνικής ως ξένης/ δεύτερης γλώσσας*, Διδακτορική διατριβή, Βόλος.
- Georgakas, D. J., 2005. *Modern Greek – English dictionary*, Aristide D. Caratzas Publisher.
- Ελπίδα, Τ. Ι. 2021. *Ιδιωτισμοί: Γνωσιακή, τυπολογική, διαχρονική μελέτη*, Διδακτορική διατριβή, Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Dumitru, Ș. 2022. *Dicționar neogrec-român de expresii idiomatice uzuale*, UER Press, București.
- Ιερωνυμάκη, Θ. 2018. *Η διδασκαλία των στερεότυπων εκφράσεων / ιδιωτισμών σε Ρουμάνους φοιτητές προπτυχιακού και μεταπτυχιακού επιπέδου*, in vol. *Mare Ponticum*, Ετήσιο Ηλεκτρονικό Περιοδικό, Democritus University of Thrace, 7/2018. (http://mareponticum.bscc.duth.gr/pages/volumes/vol_7.html)
- Κριαράς, Ε. 2007. *Λεξικό της σύγχρονης Ελληνικής δημοτικής γλώσσας*, εκδοτική Αθηνών.
- Nagy, I. K. 2020. *Introducere în traductologie sau noțiuni și concepte fundamentale în teoria și practica traducerii*, Cluj-Napoca, editura Scientia
- Παριανού, Α. 1998. *Συγκριτική πραγματολογία: η περίπτωση των ιδιωτισμών, μεταφραστική προσέγγιση από την ελληνική στη γερμανική*, Διδακτορική διατριβή, Αθήνα, 1998.
- Σελλά, Ε. 1993. *Η μετάφραση των ιδιωτισμών: Θεωρία και διδακτική. Η Μετάφραση, μέσον Επικοινωνίας και Δημιουργίας*. Πρακτικά του Διεθνούς Συνεδρίου του Τ.Ε.Γ.Μ. του Ιόνιου Πανεπιστημίου.
- Χιώτη, Α. 2010. *Οι παγιωμένες εκφράσεις της Νέας Ελληνικής: ιστορική διάσταση, ταξινόμηση και στερεοτυπικότητα*, Διδακτορική διατριβή, Θεσσαλονίκη, Φιλοσοφική Σχολή Θεσσαλονίκης.
- Χαραλαμπίκης, Χρ. (2014). *Χρηστικό λεξικό της Νεοελληνικής γλώσσας*, Αθήνα, Ακαδημία Αθηνών.

OBS: Traducerea expresiilor și a pasajelor în limba neogreacă îi aparține în întregime autorului, care poartă întreaga responsabilitate a acestui act.